

ПОНЯТТЯ ТА ЕЛЕМЕНТИ МЕХАНІЗМУ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ТА ЗБРОЙНИМИ СИЛАМИ УКРАЇНИ

CONCEPT AND ELEMENTS OF MECHANISM OF INTERACTION OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE WITH LAW ENFORCEMENT BODIES AND THE ARMED FORCES OF UKRAINE

Островський С.О.,

*ад'юнкт кафедри адміністративної діяльності
Національної академії внутрішніх справ*

У статті розкрито поняття механізму взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами та Збройними силами України. Визначено елементи досліджуваного механізму. Розкрито сутність елементів механізму взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами та Збройними силами України.

Ключові слова: правоохоронні органи, правоохоронна функція, функція, функція правоохоронних органів, держава.

В статье раскрыто понятие механизма взаимодействия Национальной гвардии Украины с правоохранительными органами и Вооруженными силами Украины. Определены элементы исследуемого механизма. Раскрыта сущность элементов механизма взаимодействия Национальной гвардии Украины с правоохранительными органами и Вооруженными силами Украины.

Ключевые слова: правоохранительные органы, правоохранительная функция, функция, функция правоохранительных органов, государство.

In this scientific article, the concept of „mechanism of interaction of the National Guard of Ukraine with law enforcement bodies and Armed Forces of Ukraine” is disclosed. The elements of the investigated mechanism are determined. The essence of elements of the mechanism of interaction of the National Guard of Ukraine with the law-enforcement agencies and the Armed Forces of Ukraine is revealed.

Key words: law enforcement bodies, law enforcement function, function, function of law enforcement bodies, state.

Постановка проблеми. Розвиток незалежної України супроводжується реформуванням галузей та сфер публічного адміністрування з одночасним запровадженням нових та удосконалених засобів адміністрування, одним з яких є засіб взаємодії між органами публічної адміністрації для більш ефективного та якісного виконання завдань і функцій, що покладені на них державою. Взаємодія Національної гвардії України з правоохоронними органами та Збройними силами України реалізовується шляхом системних механізмів.

Виклад основного матеріалу. Поняття «механізм взаємодії» ґрунтується на загальному розумінні категорії «механізм». Цей термін переважно використовується у технічних науках. Тлумачні словники визначають механізм як пристрій, що передає або перетворює рух; внутрішню будову, систему чого-небудь; сукупність станів і процесів, з яких складається певне фізичне, хімічне чи інше явище [1, с. 665].

Філософська концепція щодо розуміння цього поняття ґрунтується на позиції, що це спосіб пояснення дій та об'єктів, які вивчаються у їхній взаємодії, виходячи з механічних закономірностей [2, с. 356]. Тобто поняття «взаємодія» розглядається як ціле, що складається з окремих частин. Зазначені частини є взаємопов'язаними, проте вони не є взаємозамінними. Вихід із ладу будь-якого елемента механізму тягне за собою зіпсування роботи не лише частини, а всього механізму загалом [3, с. 67].

Науковці в галузі права також досліджують зміст зазначеного терміна. Наприклад, Л.П. Юзьков виділяє два основні підходи до визначення поняття «механізм»:

– структурно-організаційний, що передбачає системну взаємодію певних складових елементів, які створюють організаційну основу певних явищ, процесів, а механізм держави – це сукупність установ, через які здійснюється державне управління суспільством;

– структурно-функціональний, зміст якого заснований на тому, що механізм того чи іншого державно-правового інституту (процесу, явища) розкривається через організаційну основу його побудови, засновану на його динаміці та особливостях функціонування [4, с. 57, 59, 61].

А.В. Чукуєва під поняттям «механізм» пропонує розуміти устрій чогось, систему взаємопов'язаних між собою частин певного об'єкта [5, с. 72].

О.В. Литвинов акцентує увагу на тому, що майже у всіх сферах життєдіяльності суспільства, особливо у суспільних відносинах, задіяний системний механізм для реалізації певного процесу, явища, реалізації відносин [6, с. 67].

Коли йдеться про механізм взаємодії, то необхідно наголосити на тому, що цей засіб реалізується через відповідну систему елементів, що взаємодіють, які є рушійною силою у реалізації завдань, покладених перед суб'єктами взаємодії.

Як зазначає М.Ю. Оргинська, будь-який механізм – це високоорганізована система, яка має свою структуру. Структура характеризується єдністю елементів, які перебувають у певних зв'язках і відносинах між собою, окреслюють сутність об'єкта як ціле і відносно незалежне зовні явище. Проте «механізм» і «система» – не тотожні поняття. Так, система – це, насамперед, порядок, зумовлений правильним, планомірним розташуванням і взаємним зв'язком частин чого-небудь, форма організації, будова чого-небудь [7]. Натомість механізм нерозривно пов'язаний з його функціональними проявами та призначенням, а отже, система набуває ознак механізму, коли всі її елементи разом забезпечують постійне виконання нею повної функції [11, с. 67].

Отже, якщо розглядати цей термін у правовій площині, то під ним розуміється система складних та багатогранних відносин між Національною гвардією України, правоохоронними органами та Збройними силами України.

Будь який механізм складається з елементів. Механізм взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами та Збройними силами України включає:

1) нормативно-правове регулювання взаємодії, що забезпечує всебічну регламентацію діяльності Національної гвардії України, правоохоронних органів та збройних сил України щодо визначення цілей та їх упорядкування, досягнення ефективного результату щодо поставлених перед цими суб'єктами завдань. Загальні засади взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами та Збройними силами України закладені в законах України та підзаконних нормативно-правових актах. При цьому найбільш вагомими є правові норми, котрі закріплюють компетенцію зазначених суб'єктів, оскільки від чіткості розмежування компетенції залежить ефективність функціонування механізму взаємодії;

2) суспільні відносини, що виникають у результаті взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами та Збройними силами України. Зазначені відносини за своїм призначенням спрямовані на організацію керуючого впливу, що проявляється у вигляді взаємної координації управлінського процесу, узгодження управлінських рішень, проведення спільних нарад. За своєю суттю зазначені відносини мають організаційний характер, спрямований на упорядкування спільної діяльності цих суб'єктів для вирішення поставлених перед ними завдань. Водночас ці відносини мають процедурний характер, оскільки висловлюють певний порядок розгляду, обговорення, узгодження управлінського рішення. Зазначена взаємодія виступає у формі правовідносин, урегульованих нормами права [8].

3) систему засобів, що застосовується державою для забезпечення якісної та результативної взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами та Збройними силами України.

Розглянемо детально зазначені елементи механізму взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами та Збройними силами України.

Взаємодія Національної гвардії України з правоохоронними органами та Збройними силами України реалізується через систему правових настанов (юридичних норм), що містяться в актах різної юридичної сили і визначають параметри належної поведінки суб'єктів взаємодії.

Треба наголосити на тому, що адміністративно-правові норми – це встановлені або санкціоновані державою правила, що регулюють відносини у сфері публічного управління, реалізація яких у разі невиконання забезпечується державним примусом [9, с. 10]. Норми адміністративного права визначають межі належної, допустимої або рекомендованої поведінки людей, діяльності публічної адміністрації та їх посадових осіб, а також підприємств, установ, організацій і трудових колективів у сфері виконавчої влади [10, с. 32].

Отже, взаємодія Національної гвардії України з правоохоронними органами та Збройними силами України регламентується великою кількістю нормативно-правових актів, котрі можливо згрупувати таким чином:

– фундаментальні акти нормативно-правового регулювання взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами та Збройними силами України. До них входять закони, що визначають адміністративно-правовий статус Національної гвардії України, правоохоронних органів та Збройних сил України, а також норми інших нормативно-правових актів, що регламентують їхні права та обов'язки. При цьому найбільший вплив на зміст та особливості взаємодії встановлюють норми, котрі закріплюють компетенцію перерахованих вище суб'єктів, оскільки саме від чіткості розмежування компетенції залежить ефективність взаємодії;

– спеціалізовані акти нормативно-правового регулювання взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами та Збройними силами України. До них варто віднести акти, що урегулюють питання відносин, що виникають на підставі взаємодії Національної гвардії України, правоохоронних органів та Збройних сил України щодо реалізації певних завдань. Саме вони повинні регулювати напрями, форми і методи взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами та Збройними силами України;

– похідні акти нормативно-правового регулювання взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами та Збройними силами України поширюються на осіб, які входять до сфери їхнього відання, тобто перебувають у системі управлінської, службової та дисциплінарної підлеглості лише цих суб'єктів. Ці акти можуть набувати загального, міжвідомчого значення.

Вибірково розглянемо зміст деяких нормативно-правових актів, які входять до групи фундаментальних.

Основоположними нормативними актами цієї групи є Закон України від 13 березня 2014 року «Про Національну гвардію України», в якому вже в першій статті встановлено, що покладені на цей орган завдання вирішуються шляхом взаємодії з правоохо-

ронними органами та Збройними силами України. Далі законодавець акцентує увагу на тому, що Національна гвардія України виконує покладені на неї завдання у взаємодії з правоохоронними органами, Збройними Силами України, Управлінням державної охорони України, іншими утвореними відповідно до законів України військовими формуваннями, органами місцевого самоврядування, органами прокуратури, органами державної влади, громадськими об'єднаннями та релігійними організаціями, а також спільно з адміністрацією та режимними органами об'єктів, що охороняються, та населенням.

Також цим нормативно-правовим актом встановлюється право військовослужбовців Національної гвардії України взаємодіяти з уповноваженими посадовими особами правоохоронних органів, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, органів прокуратури, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування.

Треба відзначити, що Закон України «Про національну гвардію України» – це акт представницького вищого органу державної влади, який регулює найважливіші питання щодо правового статусу Національної гвардії України, а деталізація особливостей взаємодії цього суб'єкта з правоохоронними органами та Збройними силами України деталізується у підзаконних нормативно-правових актах [12].

Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року визначає, що поліція України у процесі своєї діяльності взаємодіє з органами правопорядку та іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування. Реалізуючи свої повноваження у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення, цей орган здійснює інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями. На превеликій жаль, зазначений закон більше не приділив увагу регламентації такого важливого виду діяльності, як взаємодія Національної гвардії України, правоохоронних органів та Збройних сил України. Саме тому пропонуємо внести в закон України «Про Національну поліцію» статтю «Взаємодія поліції з Національною гвардією України та іншими правоохоронними органами щодо реалізації завдання, спрямованого на забезпечення охорони прав і свобод людини, протидію злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку». У ній визначити, що до виконання завдань поліції у сфері охорони публічного порядку та безпеки, протидії злочинності (в порядку, встановленому чинним законодавством) можуть залучатися військовослужбовці Національної гвардії України. На них, а також на інших атестованих працівників, що залучаються до зазначених завдань, поширюються права і обов'язки, гарантії правового і соціального захисту та відповідальності поліцейських.

Підводячи підсумок викладеному, необхідно зазначити про безсистемність взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами та Збройними силами України та неефективність коор-

динації, що зумовлено, на наш погляд, відсутністю чітко визначених напрямів взаємодії, наявністю яких дасть змогу упорядкувати та систематизувати взаємодію Національної гвардії України з правоохоронними органами та Збройними силами України. Вважаємо, що взаємодія повинна розвиватися у таких напрямках («План із запровадження ефективної взаємодії Національної гвардії України, правоохоронних органів та Збройних сил України щодо виконання покладених на них державою завдань»), як:

1) підтримання бойового потенціалу військ на рівні, що забезпечує їх здатність адекватно й ефективно протистояти основним військовим небезпекам і військовим загрозам у взаємодії з правоохоронними органами та Збройними силами України, виконувати завдання з локалізації та припинення терористичних проявів, збройних конфліктів;

2) оптимізація структури і складу Національної гвардії України з урахуванням розвитку військово-політичної та соціально-економічної обстановки, збільшення обсягу службово-бойових завдань, що виконуються спільно з правоохоронними органами та Збройними силами України;

3) удосконалення службово-бойової діяльності особового складу Національної гвардії України, з'єднань і частин з охорони важливих державних об'єктів і спеціальних вантажів;

4) оптимізація мобілізаційного завдання Національної гвардії України, в процесі якої здійснюється перехід спільно зі Збройними Силами України до нової системи підготовки та накопичення мобілізаційних ресурсів;

5) удосконалення та оптимізація систем технічного та тилового забезпечення, заснованих на функціонуванні уніфікованих систем. При цьому Національна гвардія України бере участь у формуванні територіальної системи тилового забезпечення військової організації держави;

6) морально-психологічне забезпечення особового складу, здійснюване у процесі реалізації програм переходу Збройних Сил України, Національної гвардії України, військових формувань і органів до єдиної системи виховання і морально-психологічного забезпечення;

7) вдосконалення системи професійної освіти і підготовки особового складу, важливою частиною якої є ліцензування та акредитація навчальних військових частин із підготовки фахівців зв'язку, морської та інженерної служб, служби радіаційного, хімічного і біологічного захисту, для навчання військовослужбовців, які проходять військову службу за призовом, за програмами початкової професійного освіти;

8) удосконалення оперативної, бойової та мобілізаційної підготовки Національної гвардії України, невід'ємною частиною якої є взаємодія із правоохоронними органами та Збройними Силами України під час планування оперативних заходів та оперативно-стратегічних і оперативних навчань;

9) здійснення спільно з науково-дослідними інститутами наукового забезпечення розвитку, підго-

товки та застосування військ щодо організації розроблення нових систем управління, зразків озброєння, військової і спеціальної техніки.

Реалізація зазначених основних напрямів дасть змогу до 2020 року створити високоефективні, мобільні, професійно навчені і оснащені сучасним озброєнням, військовою та спеціальною технікою війська постійної готовності в складі МВС, здатні ефективно брати участь у забезпеченні внутрішньої безпеки й оборони України у взаємодії з іншими правоохоронними органами.

Висновки. Підводячи підсумок викладеному, вважаємо, що під механізмом взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами та збройними силами України варто розуміти сукупність орга-

нізаційно-правових і матеріально-технічних ресурсів, станів і процесів, з яких складаються, скоординовані та погоджені в часі і просторі спільні дії Національної гвардії України, правоохоронних органів та Збройних сил України, спрямовані на захист та охорону життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від протиправних посягань, охорону громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій, відсіч збройної агресії проти України та ліквідацію збройних конфліктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доп.) / Уклад. І гол. редактор В.Т. Бусел. К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Новейший философский словарь / Сост. А.А. Грицанов. – Минск: Изд-во В.М. Скакун 1998. 896 с.
3. Кузьменко О.В. Адміністративно-правова охорона лісових ресурсів України: монографія / О.В. Кузьменко, С.В. Матчук. – Х: Ника Нова, 2015. – 248с.
4. Юзьков Л.П. Государственное управление в политической системе развитого социализма. – К.: Вища школа, 1983. 155 с.
5. Чукаєва А.В. Адміністративно-правова охорона прав на об'єкти промислової власності в Україні: дис. ... канд.юрид. наук: 12.00.07 / А.В. Чукаєва. – К., 2012. – 189 с.
6. Литвинов О.М. Соціально-правовий механізм протидії злочинності в Україні: монографія / О.М. Литвинов – Х.: ХНУВС, 2008 – 446 с.
7. Ординська М.Ю. Промисловий зразок як об'єкт інтелектуальної власності / М.Ю. Ординська [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://pravotoday.in.ua/ua/press-centre/publications/pub-381>
8. Космина И.А. Юридический механизм взаимоотношений органов исполнительной власти субъекта Российской Федерации и органов местного самоуправления/ И.А. Космина [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://cyberleninka.ru/article/n/teoretiko-pravovye-aspekty-vzaimodeystviya-ispolnitelnyh-organov-gosudarstvennoy-vlasti-subekta-rossijskoy-federatsii-i-organov>
9. Бахрах Д.Н. Административное право России. М.: Эксмо, 2010. — 700 с.
10. Богуцкий В.В. Административное право Украины как отрасль права [Текст] : курс лекций / В.В. Богуцкий. – Х. : Б. и., 1996. 34 с.
11. Малишев Б.В. Застосування норм права (теорія і практика) : навч. посіб. / Б.В. Малишев. – К. : Реферат, 2010. – 260 с.
12. Про Національну гвардію України : закон України від 13.03.2014 № 876-VII // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 17. – Ст. 594.